

• รัชกาลที่ 5 มีการชำระคัมภีร์แพทย์ที่ใช้กันอยู่นั้นให้ถูกต้อง และสร้างคัมภีร์แพทย์ฉบับหลวงขึ้นใหม่เรียกว่า ตำราเวชศาสตร์ ฉบับหลวงรัชกาลที่ 5 ประกอบด้วย 15 คัมภีร์ ซึ่งมีคัมภีร์แผนทวารเวชศาสตร์ อยู่ในเล่มที่ 2 ต่อมา พ.ศ. 2456 มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ ที่โรงพยาบาลศิริราช มีการสอนวิชาแพทย์อย่างแผนตะวันตก ชั้นปีที่ 1-2 ในปีที่ 3 เพิ่มวิชาการแพทย์แผนไทย และมีวิชา หมอนวดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

• รัชกาลที่ 6 มีการตราพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 เป็นกฎหมายฉบับแรกของสยามที่ตราขึ้นเพื่อควบคุม การประกอบโรคศิลปะ มีสภาการแพทย์ มีอำนาจหน้าที่ออก ใบอนุญาตให้ผู้ประกอบโรคศิลปะและ ยกเลิกการสอนวิชาแพทย์ ไทยในโรงเรียนแพทย์ และ ยุบกรมแพทย์หลวงในราชสำนัก

• รัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2472 ออกกฎหมายแบ่งการ ประกอบโรคศิลปะเป็นแผนปัจจุบัน และแผนโบราณ จำแนก สาขาเป็น บำบัดโรคทางยา การปรุงหรือจำหน่ายยา หมอตำแย และหมอนวด จากกฎหมายดังกล่าว มีหลักฐานว่า มีการออก ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ สาขานวดแผนโบราณ ขึ้นเป็น ครั้งแรก

พ.ศ. 2475 ก่อตั้ง “สมาคมแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศไทย” เพื่อเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ และสอนวิชา เวชกรรมแผนโบราณ เภสัชกรรมแผนโบราณ และการนวดแผน โบราณ เพื่อสอบเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะ

• รัชกาลที่ 8 มีการตรา พระราชบัญญัติควบคุมการ ประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 โดยการประกอบโรคศิลปะแผน โบราณ มีสาขาเวชกรรม เภสัชกรรม และผดุงครรภ์ ซึ่งในตอน นั้นไม่มีสาขานวด

• รัชกาลที่ 9

พ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมาภิไธย มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ในครั้งนั้นพระองค์ทรงมีพระราชปรารภว่า วัด โภธิ์เป็นแหล่งรวมตำราแพทย์แผนไทยอยู่แล้ว เหตุใดจึงไม่จัด ให้มีโรงเรียนสอนการแพทย์แผนไทยในวิชาเวชกรรม ผดุงครรภ์ หัตถเวช และเภสัชกรรม ทำให้คณะกรรมการวัดพร้อมด้วยผู้ทรง คุณวุฒิทางด้านการแพทย์แผนไทยที่ยังหลงเหลืออยู่ได้สนองพระ ราชปรารภ และได้จัดตั้งหลักสูตรโรงเรียนแพทย์แผนไทยขึ้นใน นาม “โรงเรียนแพทย์แผนไทยโบราณแห่งประเทศไทย” เปิดสอน ครั้งแรกที่วัดโภธิ์ โดยแบ่งเป็นหลักสูตร คือ เวชกรรม เภสัชกรรม และหัตถเวช ต่อมาความรู้ได้แผ่ขยายตัวออกไปทั่วประเทศ

พ.ศ. 2523 ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ก่อตั้ง มูลนิธิฟื้นฟูส่งเสริมการแพทย์แผนไทยเดิม เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2523 นับเป็นความริเริ่มที่มีเพียงแต่จะรักษาวิชาแพทย์ไทยให้คง อยู่เท่านั้น แต่ยังคงส่งเสริมและฟื้นฟูแพทย์แผนโบราณให้พัฒนา ขึ้นอีกด้วย และต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ท่านได้ก่อตั้งอายุรเวท วิทยาลัย (ชีวกโกมารภัจจ์) เป็นการสร้างระบบการศึกษาแพทย์ แผนโบราณขึ้นใหม่ เรียนวิชาแพทย์แผนโบราณเป็นหลัก เพิ่มเติม วิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้าไปบ้าง แพทย์จากวิทยาลัยแห่งนี้ เรียกว่า แพทย์อายุรเวท โดยมีชื่อเป็นทางการว่า แพทย์แผน โบราณแบบประยุกต์ ปัจจุบันคือแพทย์แผนไทยประยุกต์

พ.ศ. 2540 ช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ ผู้คนตกงาน มากมาย กระทรวงสาธารณสุขโดย พญ. เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ ร่วมมือกับกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เปิดสอนวิชาการ นวดไทยแก่ผู้ตกงานเพื่อนำวิชาไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเอง และ ส่งเสริมสถาบันต่างๆที่มีการเรียนการสอนเรื่องนวดไทยให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน ทำให้อาชีพนวดไทยสร้างรายได้ให้ประเทศได้ ปีละกว่าพันล้านบาท ด้วยมันสมองและ สองมือของคนไทย

พ.ศ. 2544 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง “การเพิ่ม ประเภทการนวดไทยในสาขาการแพทย์แผนไทย” ด้วยความ สำคัญที่ว่า การนวดเป็นที่นิยมแพร่หลาย เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการ บำบัดโรค แต่ยังไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย ทำให้เกิดความ หลากหลายในการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและอาจทำให้ เกิดอันตรายต่อประชาชน

พ.ศ. 2556 มีกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการแพทย์แผนไทย “พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556” ซึ่ง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2556 คำนิยาม “การนวดไทย” หมายความว่า การตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด การรักษา การป้องกัน การส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพ โดยใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการนวดไทย ทั้งนี้ ด้วยกรรมวิธี การแพทย์แผนไทย”

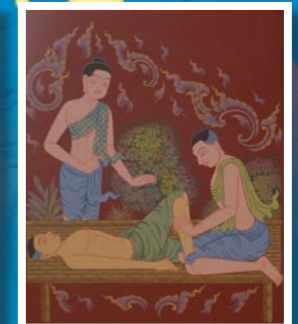
กลุ่มงานวิชาการนวดไทย สถาบันการแพทย์แผนไทย โทร 02-1495617 E Mail : Thaimassage.112@gmail.com

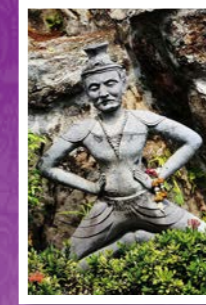

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

นวดไทย

คุณค่า สู่ มรดกโลก

ความเป็นมาของการเสนอ นวดไทย สู่อุณหภูมิโลก

- ปี พ.ศ. 2554 กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียน “การนวดไทย” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
- ปี พ.ศ. 2559 เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2559 คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข ได้เสนอให้ขึ้นทะเบียนนวดไทยในฐานะรายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติต่อยูเนสโก
- ปี พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้กระทรวงวัฒนธรรมนำเสนอ นวดไทย ขึ้นบัญชีเป็นรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติต่อยูเนสโก
- ปี พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2560 คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เห็นชอบให้เสนอ นวดไทย เป็นรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติต่อยูเนสโกในปีพ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019)

มาตรการสงวนรักษา มี 5 ด้าน

เป็นมาตรการที่สามารถคุ้มครองและส่งเสริมการนวดไทยให้ดำรงอยู่เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สืบไป

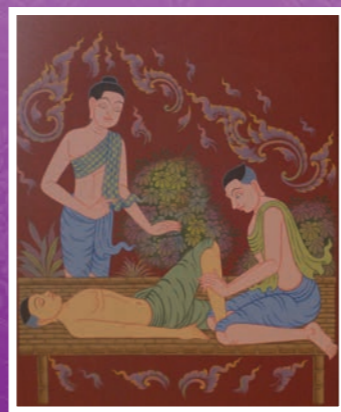
1 มาตรการด้านวิชาการ สนับสนุนการจัดการความรู้และการศึกษาวิจัยด้านการนวดไทย

2 มาตรการด้านการพัฒนาบุคลากรและกำลังคน เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและพัฒนาให้ได้มาตรฐาน

3 มาตรการด้านนโยบายและกฎหมาย ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ชาติ และปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ และเพื่อความปลอดภัยของผู้รับบริการ

4 มาตรการด้านงบประมาณ สนับสนุนงบประมาณทั้งภาครัฐและเอกชน

5 มาตรการด้านกลไกการทำงาน ประสานการทำงานร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ประวัติการนวดไทย

การนวดไทยเป็นองค์ความรู้ที่มีการสั่งสมประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพในครอบครัว ในชุมชน การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นเวลานานจนถือเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาติ ซึ่งมีการใช้มายาวนานกว่า 700 ปี จนตกผลึกเป็นหลักการและมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

สมัยกรุงศรีอยุธยา

- สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในทำเนียบศักดิ์ดินาข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ซึ่งตราขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 1998 กรมหมอนวดได้ระบุว่า มีหลวงราชรักษา เป็นเจ้ากรมหมอนวดขวา หลวงราชไธ เป็นเจ้ากรมหมอนวดซ้าย และมีหมอที่มีบรรดาศักดิ์รองลงมา เป็นหมื่น ชุน พัน
- สมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการรวบรวมตำรับยาไว้หลายขนานเป็นตำรับยาที่ใช้รักษาแล้วได้ผลดี มีชื่อว่า “ตำราพระโอสถพระนารายณ์” ซึ่งมีตำรับที่ใช้สำหรับโรคที่เกี่ยวข้องกับการนวดหลายตำรับ เช่น ตำรับพระอังคบทพระเส้น ตำรับน้ำมันนวดพระเส้น

• จากหลักฐานการบันทึกของ มองลิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ (จดหมายเหตุลาลูแบร์) ราชทูตฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2230-2231 เขียนบรรยายเกี่ยวกับกรุงสยามไว้ตอนหนึ่งว่า “ในกรุงสยามนั้นถ้าใครป่วยไข้ลงก็จะเริ่มให้ยึดเส้นยึดสาย โดยให้ผู้นี้มีความชำนาญในทางนี้ขึ้นไปแล้วใช้เท้าเหยียบ กล่าวกันว่า หญิงมีครรภ์ก็มักใช้เด็กเหยียบเพื่อให้คลอดบุตรง่าย”

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

- รัชกาลที่ 1 ทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธารามหรือวัดโพธิ์ขึ้นเป็นอารามหลวง ปัจจุบันคือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวงชั้นเอก มีการรวบรวมตำรายา และรูปปั้นฤๅษีตัดตนด้วยดินเผา มีอักษรจารึกติดกับรูปฤๅษีบอกวิธีการตัดและแก้โรค ตามศาลารายบริเวณวัด
- รัชกาลที่ 2 ปฏิสังขรณ์วัดจอมทอง มีการจารึกตำรายาตำรานวด และตำราวางปลิงบนแผ่นศิลา เป็นวัดพระอารามหลวง และพระราชทานนามวัดว่า วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
- รัชกาลที่ 3 รวบรวมสรรพวิชาไว้ที่วัดโพธิ์ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกสำหรับราษฎร มีจารึกแผ่นภาพนวด 60 ภาพ บนแผ่นศิลาประดับบนผนังศาลาราย และรูปหล่อฤๅษีตัดตนเนื้อชิน (สังกะสีผสมดีบุก) 80 ท่า พร้อมคำโคลงตัวอย่างโคลงฤๅษีตัดตน (ภาพที่ 15) แก้วมเวียนศิระชะ

สระสว่างแสงลงมเวียน
นามระหะพระผู้เพียร
ระอักษรควบเข้า
ศิระเกล้า
ผนวชเนิน นามแฮ
เพิ่มให้นามกรุง ฯ

• รัชกาลที่ 4 มีการจัดตั้งกรมหมอนวด มีพระวรวงศ์รักษาเป็นจางวาง หลวงสัฒพาทแพทย์ เป็นปลัดจางวาง และการแพทย์แผนตะวันตกที่นำเข้ามาโดยหมอบรัดเลย์ได้รับการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นจากเจ้านาย แต่ราษฎรยังนิยมการแพทย์ดั้งเดิม